

ציונות כנגד דמוקרטיה

ישראל אלדד

כנגד? — כיעור זה, שהוא גרוע משימוש במלים זרות. כי הנה עצם המושג הנידון, דמוקרטיה, הן מלה זרה היא וכשרה למהדרין, לא פחות משמו של המוסד השלטוני הקדום והמקודש: סנהדרין. **כנגד** מה העליתי זאת? כנגד — וגם נגד כמובן — זיהוי השניים. כי אם זהים הם, איך אנו אומרים בליל "הסדר", למשל: כנגד ארבעה בניס דיברה התורה? והרי לא כולם רשעים ושוטים? למה נהיה נגד החכם? או איך יעזו חז"ל לתבוע מאיש יהודי מתפלל ש"ייהא מכוון לבו כנגד אביו שבשמים"? יתכן שלפעמים מר לבו של המתפלל עליו, יתכן גם שיש מה לטעון נגד ההשגחה העליונה מפעם בפעם, אבל להמליץ כללית כל כך לכוון את הלב **נגד אבינו** שבשמיים?

"כנגד" בא איפוא על דרך מול, משמע מתייחס אל, מעומת עם, גם פתוח לאפשרות של ניגוד, כאפשרות ולא בהכרח. וזה שמעניק למונח "כנגד" את החן, כגון באותו "כנגד אבינו שבשמיים" — באה גסות הנפש, דלות הלשון — והחשיבה כמובן — אובדן הטעם העברי הטוב, והופכת כל כנגד לנגד ללא הבחן, נגד, ממש **נגד** רוח הלשון.

ומכאן הכותרת המכוונת להצביע על המתח הקיים בין שני מושגים אלה, ציונות ודמוקרטיה, מתח שממילא כולל אפשרות של ניגוד, אך לא בהכרח, ואין צריך לאמר שאיננו כולל וממש שולל אפשרות של חפיפה.

כהנא ו"תרומתו" לדמוקרטיה

ת המהומה הגדולה סביב לנושא הדמוקרטיה, להפכו לנושא מרכזי בכל מערכות החינוך, תחילה לשנה אחת, ועתה כבר השנה הרביעית, גרס... מאיר כהנא. לפי שעה זו תרומתו "החיובית" היחידה. אפילו מה שכונה בשם "המחותרת היהודית" לא מתוכו צמח, ואין צריך לאמר שאף ישוב יהודי אחד לא הוקם ע"י "כוחותיו" ביו"ש. ואפילו ה"טרנספר" בצדק או שלא בצדק על שמו של "גאנדי" — זאבי נרשם בטאבו

הכותרת — פרובוקטיבית בהחלט. ואני מודה: היא באה לגרות וממש להקל על יריבים פוליטיים לקפוץ על המציאה: "אמרנו לכם! בואו וראו: הרי זה מודה בראשי כותרות שהוא **נגד** הדמוקרטיה! הנה הפשזים הגלוי. הבה נגייס את כל הכוחות נגדו. הנה הסכנה, הנה האויב. נשכח את כל

החזיתות האחרות. הדמוקרטיה הישראלית בסכנה!" הנה העצם זרוקה לכם, כלבים שוטים. בתיאבון! פתחון-פה לכל חורצי לשון. אך לפני שאדם חורץ לשון ידאג ללשון נקייה וברורה. וזה טעם שני בנוסף ליצר ההתגרות (חונכנו או לא חונכנו לתגר!?) — בניסוח הכותרת. לגאול מלה עברית יפה מחביון שהיא מתבזה בפי כל. כמעט שנעלמה המלה הפשוטה והברורה והחד-משמעית "נגד". רק עוד **כנגד**. הליכוד (או המערך) הוא לא **נגד** ההצעה, כי אם **כנגד** ההצעה, ושר האוצר איננו **נגד** הפיחות כי אם **כנגד** הפיחות. ועולה על כולם בשיבוש זה הוא שר הבטחון, הוא תמיד כנגד, ומכיוון שתפקידו בימים אלה מחייבו להיות הרבה מאוד נגד, ומקשיבים לו הרבה, פושה ה"כנגד". והרי זה ממש פיחות לשוני. קלקול ודלדול לשוני צועדים שלובי זרוע בראש כל חוצות ותקשורת. "יש לי את" או "אין לי את", הרי זה מן הקלקולים הנפוצים והמכוערים, ודומני שהכל, כולל סופרים, הולכים (או זוחלים) ונכנעים ל"את"יזציה זאת של הלשון ואין להם (את) הכוח להתיצב — כחובת סופרים — נגד — או שמא

פרופ' ישראל אלדד (שייב) סופר, מסאי ומתרגם. מספריו: **הגיונות המקרא, ירושלים-אתגר**. י.א. זכה בפרס טשרניחובסקי על תרגום כתבי ניטשה, בפרס ז'בוטינסקי לשנת 1987 ובפרס ביאליק לשנת 1988. פרופ' אלדד מלמד היסטוריה באוניברסיטת תל אביב. פרסם מאמר בגליון 1 של **נתיב**.

דמאגוגים – גם בעלי יומרה אינטלקטואלית – טוענים שוב ושוב, בייחוד בנושאי דת וכפייה דתית ר"כ: אנחנו שרים בהימנון שלנו "להיות עם חופשי בארצנו". ברור לכל שכאן המושג "להיות עם חופשי" איננו חל על עניין המשטר החברתי וחופש או הגבלת זכויות הפרט, כי אם על חרות העם מגלות בגויים, בגלויות, להיות עם חופשי, חופשי כעם, כקולקטיב יהודי. זו דוגמה ממש קלאסית לדרכי סילוף של מונחים על ידי הוצאתם מהקשר. כמעט זהה לסילוף הנעשה בז'בוטינסקי כשמצטטים את השורה על השוויון בין "בן ערב, בן נצרת ובני", ומשמטים "רק" מלה אחת שהיא עיקר השיר: שם ירווה לו בשפע ואושר, שם במדינה יהודית בשתי גדות ירדני. אך אם "חופש" שבהימנון נתפש במובן חופש הפרט של הדמוקטים, אין טעם להטיף ליהודי ארה"ב לעליה, שם אין חופש הפרט בסכנה, וכן גם לא צריך לגנות את הנושאים מבריה"מ, שם אין חופש לפרט.

תחילה ננקה את המסלול מאבן נגף המכונה הדמוקרטיה מבחינת "היהדות", לא רק בגלל הערפל שבמושג יהדות, כי אם בגלל הבלבול והרידוד שמפגש זה מטיל גם על מושג הדמוקרטיה כ"שלטון עם" פשוטו כמשמעו. מבחינה עקרונית פילוסופית, אמונית, השלטון העליון הוא שלטון האלוהות וצינורות שלטונו בעם היהודי הם תורה ומצוות ומפקחי שלטון זה הם מלכים ונביאים וחכמים, צמודים לקונסטיטוציות שהיא התורה, כמובן. וודאי שזו תורה שבעל פה, פתוחה ומחויבת להתפתחות המתמדת. כמובן שנביאים, או חכמים – תנאים, אמוראים, פוסקים – נבחרו על ידי העם בבחירות חופשיות, חשאיות, שוויוניות וכו' וכו' מדרכי שלטון העם הדמוקרטי. אם מחר רוב מכריע של תשעים אחוז יצביע לביטול ברית מילה, ביטול שבת, האם החלטה אולטרה דמוקרטית שכזאת כוחה יפה ע"פ היהדות? ודאי שצדק ושוויון הם אידיאות יסוד בתורה ובנבואה, ועל כן השאיפה חסרת התקדים בתרבות הקדומה כולל אפלטון, לשחרור עבדים. אך הכוונה המפורשת לעבד עברי. ודאי שהתורה השונאת התעשרות מעטים על חשבון רבים אוסרת על ריבית, אך גם זה מוגבל בתחומי העם, "לנוכרי אשדך", וכן ברעיון חוק היובל: משמע דמוקרטיה – פנימה ולא חוצה. הכלל הנודע – וגם בו שימוש מאלף – "אחרי רבים להטות", כוונתו לבית הדין. הכנסת הגדולה והסנהדרין – למרות המונח – לא "נבחרו" בבחירות שוויוניות. זה לא מנע, כמובן, את היותם של מחוקקים אלה בחיריו של העם מבלי להיות נבחריו, והיות חוקיהם תמיד לטובת כלל העם לשוויון. פנימי, כאמור. כי יהודה הנשיא ואביו רבא והרמב"ם ור' יוסף קארו, שקבעו את אורח החיים של העם, לא "נבחרו" על ידיו. והצדק והשוויון היו תמצית תחיקתם. עשרה שבטים שבחרו בירבעם כמלך נגד השניים שבחרו בצאצאי דוד, אולי "צדקו" מבחינת הדמוקרטיה, אך ההיסטוריה ואין צריך לאמר ההיסטוריוגרפיה פרי הנבואה, שללה את החלטת הרוב ההוא, ש"במקרה" גם התמרד נגד דיכוי המיסים וחיי המותרות בימי שלמה בן דוד, אהוב הנבואה. ואולי זה המשך לפרשת המרגלים כשעשרה – הרוב! – תבעו נסיגה ורק שניים היו בעד ההמשך הציוני, וזאת היתה הציונות בגרעינה: יציאת מצרים וכיבוש הארץ. מי היה דמוקרט? משה או קורח? המפגש בין הדמוקרטיה המערבית וגורל העם היהודי הוא בן

ההיסטורי. יישר כוחו. השמאל – וסביבו אם כראשו ואם כזנבו, "אנשי כל הרוחות" – חייב להקים לו אנדרטה נאה, למאיר כהנא, באשר סיפק להם את "השד על הקיר", את "הפשיזם המאיים על הדמוקרטיה" שבלעדיו כנראה אין לשמאל קיום לוחם. בגסוס הסוציאליזם, הבו לנו שטן פשיסטי, ולא – אנו מתים. פשוט חדלים מלהתקיים.

לא נדון פה, כמובן, באידיאולוגיה ולא באיש מאיר כהנא, מה עוד ששום ברדעת לא יראה דווקא בו ובתנועתו סיכון לדמוקרטיה, לא על דרך אלימות וודאי לא על דרך... דמוקרטיה. אך אם הכוונה היא חינוכית, הרי אין לך דבר שישניא או לפחות יגחך יותר את המוסד הדמוקרטי של הכנסת, מאשר להניח – לעיני ואזני תלמידים הבאים במאורגן – לח"כי חדי"ש ו"המתקדמת" (נציגי אש"ף) להגן עליה, על הדמוקרטיה המכובדת, נגד וכנגד מאיר כהנא. חסידי המשטרים הקומוניסטיים ומשטרי סוריה ועיראק ולוב ותובעים בשם הדמוקרטיה... חופש ביטוי! בעוד שהחרמת מאיר כהנא וסובלנות כלפי וילנר, טובי ומיארי – גובלת, סליחה, לא גובלת, ממש כולה מעשה צניות, כי היותם בתוך תוכם לא-אנטי-דמוקרטים (במובן המערבי של המונח), מתגבר ומתשטן (נעשה שטני יותר) על ידי היותם אנטי-ציונים במפורש. אלא שבכך הגעתי ("סוף-סוף"), יגיד הקורא הנחפו על "היתכלעס", בלשון הבנקאות הפרסומאית החדשה) – לעצם הנושא: ציונות כנגד דמוקרטיה.

ציונות – דמוקרטיה – יהדות

ציונות היא אידיאה לאומית, תנועת שחרור לאומית, אך גם בסוג זה – לא נורמלית. תנועת שחרור לאומית נורמלית משמעותה היתה והינה תמיד פריקת עול שלטון זר מעל יחידה אתנית בתחום טריטוריאלי מסוים, שלא תמיד גבולותיו ברורים ומוחלטים, וזה נתון לשינויים כשהעיקר הוא השגת עצמאות ממלכתית. לא כן תנועת השחרור הלאומית שלנו. ויחודה בכך שאין האומה יושבת בארצה. בראשיתה כמעט ולא היו בה בני האומה כלל. וכך גם הפיזור בעולם כולו אלפי שנים תוך נאמנות לא רק לדת – מרבית הדתות אינן מרוכזות בטריטוריה אחת דווקא – כי אם גם נאמנות חסרת תקדים לאדמה, למולדת. להביא את העם לארצו, להחזיר לו אחיזה טריטוריאלית, מבנה ממלכתי, כוח, בטחון עצמי, גם לשון לאומית כלשון יום יום לכל בני הפזורה המקובצים משבעים לשון – אלה היו משימות חסרות-תקדים בהיסטוריה. צבת בצבת עשויה. אין מקימים כלי בלי כלים כמעט.

דמוקרטיה כנגד זאת היא עניין של משטר חברתי, ממלכתי לעמים, לחברות, מבנה שלטוני מסוים הנחשב, במידה רבה של צדק, לטוב ביותר, וודאי מבחינת הפרט שמובטח לו בו מירב החופש (המבוקר כמובן) הזכות להשתתף על בסיס שוויון בקביעת אורחות החיים במדינה. על פי זה לא מדובר בשתי אידיאות נוגדות זו לזו, כי אם שונות זו מזו משטחים שונים. בוויכוחים הרבים המתנהלים היום בנושא הדמוקרטיה במדינת ישראל

Handwritten notes and signatures on the left margin, including a large 'L' and other illegible marks.

עם אחד, היתה הכרות היסוד של הרצל (תשובה לשאלות הנוקבות ששאל נפוליאון בדיוק תשעים שנה לפני כן את 70 צירי ה"סנהדרין" הנבוכים שכינס בפאריס ב-1806). כך פתח הרצל בפעילותו המדינית להגשמת הרעיון. האם קיבל ייפוי כוח מהעם, **מרוב העם?** הרי תבע בית לאומי לעם היהודי ולא לחברי ההסתדרות הציונית שהיתה בלי ספק דמוקרטית למופת בתוכה, אך גם בשנות השיא רק מיעוט העם היהודי הצטרף אליה, יתר על כן, רבים אם לא רובם התנגדו לציונות, אם משמאל סוציאליסטי (מחשש בגידה באוניברסליזם, ב"רבולוציה") אם מהאמצע הליברלי ("אנחנו גרמנים, צרפתים בני דת משה"), אם מהימין הדתי על מלוינו שציפו למשיח וראו בציונות כפירה וחוצפה. בשם איזה רוב דיברה, איפוא, הציונות?

הציונות היתה דמוקרטית בתוכה, מה שלא מנע בעד הציונות הדתית לשאוף לקביעת התורה כחוקת המדינה, ולא בעד השוה"צ ופ"צ שמאל לדגול בדיקטטורה של הפרולטריון. וכאשר הקונגרס הציוני ברוב קולות – משמע לפי כל חוקי הדמוקרטיה – קיבל את ההצעה לבדוק את נושא "אוגנדה", הודיע אוסישקין על פילוג הציונות, ובן-גוריון איים פעמיים בהקמת הסתדרות ציונית אחרת, וז'בוטינסקי בפועל עשה זאת ב-1935.

במסגרת הדמוקרטיה הציונית קורע ז'בוטינסקי את תעודת הציר לקונגרס, מישהו מוריד את הדגל מציע הקונגרס, ז'בוטינסקי מקים הסתדרות ציונית חדשה שציריה נבחרים בבחירות במקביל לבחירות לקונגרס הישן. ואם בבית"ר מתפתחת מערכת צבאית-למחצה (ואצ"ל באצ"ל: אין צריך לאמר באצ"ל), הרי זה לא מתוך אלמנטים פשיסטיים, כי אם מתוך הכוונה להקים צבא יהודי, על כל המתחייב מזה לחינוך ולמבנה גם בצבאות של דמוקרטיה.

ובמסגרת הדמוקרטיה הציונית, שבה כמובן כל חבר הוא בעל זכות הצבעה וכולם "שווים", יש בכל זאת קולות "השווים יותר". באחד הקונגרסים הוחלט בחגיגות דמוקרטיות, שכל שקל – הוא תעודת האזרחות הציונית – בארץ ישראל שוויו בקלפי כפול, משמע שאם בגלויות דרושים – למשל – 5000 קול לבחירת ציר, בארץ די ב-2500. צידוק השבירה הזאת של עקרון השוויון הדמוקרטי היה בכך, שהציוני בארץ מגשים בגופו, בחייו, גם מבחינה מוסרית קולו שווה יותר וגם מבחינת ידיעתו את המציאות, ואין זה צודק כלל – למרות שוויונות פורמלית – לתת משקל שווה ליהודי המצביע בניו-יורק, וורשה, אוסטרליה, ובעמק זרעאל, בגליל או אף בתל-אביב.

ודאי שאין דין תנועה פוליטית כדין מדינה מבחינת הכלים של הדמוקרטיה, החיוב שלה, אך בהקשר הציוני פער זה שבין שני המצבים – מצבה של תנועה ומצבה של מסגרת ממלכתית – פוחת אם נזכור שמטרתה של תנועה זו היתה הקמת מדינה והכנת כלים למדינה זו, משמע הרבה יותר מאשר כלים של מפלגה או תנועה, וכך רוב הכלים הדמוקרטיים של מדינת ישראל צמחו ישירות מהתנועה הציונית וכליה. שנית, מכיוון שהתנועה הציונית עיקר גידולה באירופה, היא נטלה הרבה מיסודות הדמוקרטיה המערבית להלכה ולמעשה. ושתי מלכודות טמונות היו בהתפתחות זו. האחת: הפער בין הפילוסופיה הממלכתית המערבית, האירופית, ובין יסודות ההלכה והדת היהודית, שמרבית העם גדל בה ובתפישותיה, ואף-על-פי שרוב הציונים היו

מאתיים שנה, מאז חורבן הבסטיליה וחורבן חומות הגיטו, אשר חייב – אם לשלילה, ואשר איפשר – אם לחיוב, את החיים העצמאיים מבחינה דתית, חברתית, תרבותית. הדמוקרטיה ובעקבותיה האמנסיפציה הוציאו את העם היהודי מן הגיטו, הפכו אותו, לפעמים בכוח ממש, לאזרח שווה-זכויות על מנת לחסלו אחר כך – וגם זה מכוח "החלטות רוב עם" – אם על דרך ההתבוללות אם על דרך הכבשנים, בשמד או בהשמדה. זהוזה – פירות הדמוקרטיה, שלטון העם, האזרח, החופשי לקבוע משטר, גם אכזרי ביותר.

אבל אותה דמוקרטיה עצמה ואותה אמנסיפציה, גם הוליכו, אם בעקיפין ואם במישרין, לאוטואמנסיפציה, משמע לציונות. בלי חורבן הבסטיליה ו"אביב העמים" אין לא אושוויץ ולא מדינת יהודים בארץ ישראל. לארץ ישראל הגיעו יהודים תמיד, היא לא נשכחה, אבל למדינה יהודית בה, לא היו מגיעים ללא הדמוקרטיזציה של אירופה. לא מבחינת האידיאה. האידיאה של גאולת העם מגלויות, נולדה "ביום שחרב ביהמ"ק". אך מבחינת הכלי הפוליטי ומבחינת התבהרות ה**צורך** עם התגלות התוצאות של המהפכות האירופיות – 1789-1848-1917-1933 האמנסיפציה, הדמוקרטיזציה ויש אומרים דיאלקטים גם החילון, הסיקולריזציה, היו הכרח.

הציונות היא פרי החליפות האלה, והרבה מהפרובלמטיקה של הציונות נעוץ או אף סובך בשורשים אלה של צמיחתה מהדמוקרטיה לחיוב ולשלילה בעת ובעונה אחת, ובצורה פרדוכסלית ממש, וזה שורש מבוכות רבות במדינת ישראל. "אביב העמים" 1848 בא בעקבות המהפכה הצרפתית לזכויות הפרט. שתי מהפכות אלה, הדמוקרטיה והלאומיות, התחוללו אצלנו בתנאים-שוניים לחלוטין מאשר בעמי אירופה. שחרור הפרט היהודי היה ע"פ רוב גם כרוך בשחרורו מעמו. מכאן שורשים לסכיזופרניה ציונית עמוקה.

הסכיזופרניה הציונית

הציונות היתה בהכרח דמוקרטית בתוכה. היא צמחה, כאמור, מהתרבות הדמוקרטית לגווינה כולל "אביב העמים" ותוספת ה"אוטו" – לאמנסיפציה. אין צריך לאמר שלא באה לשחרר מעמד, כי אם עם שלם, אך גם צמחה – עם כל האכזבות – ממאבק היהודים לשוויון אזרחי. יתירה מכך; וזה שורש ההכרח הדמוקרטי: מדובר לא במדינה שיש לקבוע לה משטר, לפעמים גם בעזרת משטרה, מדובר בתנועה שכל כולה וולנטרית: רצונם של יהודים מסוימים לחיות חיי אומה עצמאית במולדתם הרחוקה. וכי איזה משטר לא דמוקרטי יתכן בתנועה שכזאת, באין משה שיוציאם בכוח מכל מצרים? אלא מאי? – וכאן נקודות מפגש דיאלקטי מנוגד ראשון – הציונות לא היתה בשביל הציונים החלוצים. היא באה לגאול, לשחרר, לרכז את רובו ככולו של העם היהודי בארץ ישראל. היא הופיעה בפני העולם המדיני בשם העם הזה. אנחנו עם אחד, אנחנו

הארץ"י). ומכיוון שבעינינו הציונות היא מעשה מוסרי מאין כמוהו, מסתבר שלא תמיד דמוקרטיה פורמלית חוצצת מוסר. כל מאמציו של הרצל הטוב ליצור ברייה מדינית חדשה זו של "מדינת יהודים" (גם צירוף של שתי מלים אלו היה משונה לפני מאה שנה), בתוך סדר הדברים הקיים – לא הצליחו, אך לא עלו בתוהו, כי הנה בשעת הביניים, בין עולם נחרב ועולם חדש מתבסס, התרחש "הנס" בשני שלביו: הצהרת בלפור והקמת המדינה, הצהרת בלפור לנציגות עם שלא קיבלה ייפוי כוח דמוקרטי, הקמת מדינה נגד רצונם או ללא רצונו המפורש של רוב תושבי הארץ. על הצהרת בלפור שמעתי מפי מנהיג ערבי אתו שוחחתי ב-1944 בבית הסוהר המרכזי בירושלים – שנינו כלואי השלטון המנדטורי: "איך זה עם אחד – הבריטי, נותן לעם שני – היהודי, את ארצו של עם שלישי: הערבי..."

אלו היו שתי המלכודות מבחינת כללי דמוקרטיה במובן המערבי של המונח, ציונות שיסודה במיעוט בעם ובמיעוט עוד יותר גדול בארץ. שניהם לא מנעו את ההצלחה הציונית, אם כי המחיר היה גדול, איחור בהגשמה, שישה מליון יהודים הושמדו לא מעט בעטיין של שתי מלכודות אלו, לא רק הבריטים והגרמנים אשמים, כי אם גם היהודים והערבים. מצד המיקרו – הציונות שמרה על הדמוקרטיה ואף העבירה אותה – על אורותיה וצלליה (המבנה המפלגתי, הפריזיטיות הביורוקרטית – לצללים) למסגרת הממלכתית, אך מצד המאקרו – שתי העובדות הבלתי, או אנטי-דמוקרטיות מתחילות לפעול לסיכונה: הלא הן חוסר היכולת לכוף את המדינה על רובו של העם שממשיך מרצונו לדבוק בגלויות (אחד הביטויים לכך: התנגדות יהודי אמריקה "לכוף" כפייה טכנית קלה ביותר ומוצדקת עד מאוד, על יהודי בריה"מ לבוא ארצה במקום לנשור מגלות לגלות תוך ניצול כוזב גם ציני של ויזה ממלכתית ישראלית), והפיגור שפיגרנו להחיל את ריבונות ישראל ולשנות את המבנה הדמוגרפי לפחות במערב הירדן, אם על דרך טרנספר (קל בימי מלחמה) אם על דרך חידוש עליה המונית. ההגדרה העצמית אותה הצלחנו לעקוף ב-1917 מתחילה לפעול היום.

על דרך מקרה גרידא, לאחר כתבי דברים דלעיל, צפינו על מרקע הטלוויזיה במהפכה בבורמה: מליון בני אדם מפגינים ברנגון ובפיהם מלה אחת: דמוקרטיה! דמוקרטיה! עברו דקות אחדות ובהמשך אותה מהדורת "מבט" נשמעו קריאות סוערות של ערביי מחנות ברצועת עזה: אנחנו רוצים מדינה! אנחנו רוצים מדינה!

נתמזל מזלה – זה בלשון המליצה, שהרי לא מזל היה כאן אלא השתלשלות היסטורית כמעט מוכרחת – ומדינת ישראל קמה כדמוקרטיה. שתי אידיאות אלו – יחד. אם כי כל האמת היא שהמושג דמוקרטיה מסויג לא מעט. המדינה קמה אמנם בשביל כל העם וחוק השבות מבטיח זכות שווה וחלק שווה לכל בני העם היהודי שירצו בה (בכיבוש הארץ בימי יהושע מומש דומני לראשונה עקרון השוויון המוחלט בחלוקת הארץ לפי שבטים ובתי-אבות על בסיס "כי לי כל הארץ"), אך על עצם הקמתה לא החליט ואף לא נלחם כל העם (בניגוד למלחמת כל העם בימי משה ויהושע). יתירה מכך: גם בקרב הציונים רעיון המדינה לא היה חד-משמעי, ולמעשה היו בהם גם כוחות פורשים ש"הפרו" מרות, מרות שהיתה מוסכמת ולא ממלכתית כלל. וגם

מה שמכונה חילונים, לא יכלו להתחיל הכל מבראשית, ורבות מהבעיות של הדמוקרטיה הישראלית השנויות במחלוקת – מפער זה הן נובעות. "דינא דמלכותא דינא", היה מוצא פרגמטי בגלויות. בארץ ישראל ובמדינה יהודית – כיצד? שנית: רובן או אף כל הדמוקרטיות האירופיות (עכשיו מתוספת גם האמריקנית) מימושן היה במדינות "גמורות", נורמליות, כך וכך ארץ, כך וכך תושבים, אזרחים, אלה ואלה החובות והזכויות. מדינת ישראל שניסתה – ועדיין מנסה – לחיות חיי דמוקרטיה לפי משקל זה, נתקלת בקשיים מהותיים ביותר, באשר אין דמיון בין מדינה "גמורה" ובין מדינה מתהווה מבחינת הטריטוריה, האוכלוסין, עליה העולה בכמותה על מספר התושבים של המדינה בימי תקומתה וביסוסה, איבת ערבים מבית ומחוץ העוינים את עצם קיומה של מדינה זו, ועוד ועוד מבעיות בלתי נורמליות בהשוואה למדינה נורמלית. היתכן להלביש לבוש דמוקרטי נורמלי, מלבוש בוגר על גוף צעיר של מתבגר?

מדינת ישראל כמלכודת לציונות

לכך – לעובדה בסיסית זו של הקמת מדינה בשביל אוכלוסין שעדיין אינם יושבים בה, ואף לא נשאלו כמתחייב מיסודות הדמוקרטיה, אם רוצים הם בה אם לאו (מה שמעניק למדינת ישראל אופן של מדינה מהפכנית, שבה מיעוט שהשתלט קובע פני המדינה מבלי לשאול את פני הרוב אם רוצים הם בכך), לכך נוספת עובדה שניה, שאיננה הולמת כל כך תביעות יסוד דמוקרטיות "מתוקנות" ואף לא את "החוק הבינלאומי", והיא סיבה נוספת אם לא מכרעת לרפיון מה, לא רפיון היסטורי מוסרי, כי אם רפיון משפטי פורמלי למדינת ישראל: לא רק עם ישראל לא היה בידי הציונות, גם לא ארץ ישראל. ואם לעיין עיון משפטי מפשט (האם ההרכב הלשוני של שתי מלים אלה בסדר אותיות שונה, הוא מקרה ותו לא? נושא לשעשוע לשון או ל... פסיכואנליזה של לשון?), אין הציונות הולמת דמוקרטיה "תקינה". הארץ שניתנה לעם ישראל להגשמת הציונות – ולגבי זה גבולותיה, גבולות המנדט, אינם רלבנטיים – היתה מיושבת ערבים ומיעוט מזערי שבמזערי של יהודים, שגם הם ברובם (כשבעים אלף במספר, אם ניטול הצהרת בלפור כרגע מכריע מבחינה משפטית) לא רק לא-ציונים כי אם גם **אנטי-ציונים**, מ"הישוב הישן"... משמע: נקבעת קביעה משפטית פורמלית נגד רצון תושביה הערבים ואף נגד רצון יהודיה. זה גם נוגד את עקרון ההגדרה העצמית שנולד מאותה מלחמת עולם שהולידה את הצהרת בלפור.

משמע שמבחינת תקפותו של חוק "בינלאומי" ותקפותו של החלטות מוסדות "בינלאומיים", השנים 1917-1922 היו שנות חסד, כמו אותו רגע שבו – כאמונת יהודים – בהושענא רבה נפתחים השמיים לדקה אחת בלבד ותפילות שלא תחמצנה דקה זו – תגענה ותתקבלנה, או לשון אחר: במאבק הסמוי והמתמיד בין היסטוריה, כעוצמה דינמית ובין חוק ומשפט כעוצמה סטטית, הציונות ניצחה ופרצה להיסטוריה למרות כללים משפטיים מקובלים פחות או יותר, של "הגדרה עצמית" פנימה (ביטוי רצונו של העם) וחוצה (רצונם המדיני של "אוכלוסי

להטיל אותם למעברות בתנאים קשים ביותר, מעשה כמעט "בולשביקי", ודאי מהפכני – ויבורך על כך. דמוקרטיה היא ביטוי לנחת-רוח (כי יש זמן, כאמור). מהפכה והגבלת הדמוקרטיה הן אות לקוצר-רוח (ד"ר י.ה. ייבין כתב מעל דפי "סולם" שורת מאמרים על "קוצר הרוח הקדושי").

אולם בתקופה היסטורית זו, שמטבעה לא יכלה להיות על טהרת הדמוקרטיה, בשל המלחמה בבריטים, בשל מלחמת העצמאות והעלאת מליון יהודים ללא תנאים מוקדמים נאותים ורק הרצון והכוח, תנופה זו שניתן לכנותה "ציונות בפעולה", ציונות מעשית בשיאה (גם על מלחמת המחרת יש להחיל את המונח ציונות מעשית), באה אל קיצה או – כמקווה – אל הפסקתה בלבד. מישהו הטיל סיסמה. "מה שטוב לי טוב למדינה". מישהו המיר את מושג החרות מחרות לעם לחרות ליחיד, מישהו הפך מפלגת פועלי ארץ ישראל לתנועת עבודה בישראל ("לייבור") והיום (במקרה: ממש היום) מישהו גם מבטל את השם "חרות" ומקים מפלגה לאומית-ליברלית (על דגם אחיותיהן באירופה), מישהו העמיד בצורה דון קישוטית כבר בימינו אלה, ימי המשך המלחמה בנו, יועצים משפטיים לימינו ועוד יותר לשמאלו של כל חייל בחזית ובג"צים וכל המערכת של זכויות האזרח הנהוגות בחלק קטן של העולם המערבי הגמור והשלו, העמיד אותה לרשות... האויב, המיעוט הערבי הפלשתיני, אם בחזית רכישת אדמות אך גם בתחום הבטחון, כשאין שום דמיון בין שאיפותינו כמיעוט ליהפך לרוב ולריבון, אם במלחמת השמד אחת אם בשלבים, אלי "פלשתין חילונית-דמוקרטית אחת". הארץ לא שקטה ארבעים שנה, אבל המשך הציונות הוקפא: דמוקרטיה מאוד.

ולקראת שנת הלימודים תשמ"ט משרד החינוך קובע במרכז את החינוך לחוק ולמשפט, לפי עקרון השוויונות ובמפורש כמיטב ההישגים המערביים, ובבתי הספר הדתיים תוך כפיפות לדיני הצדק והמוסר שבתורה, וכל זה יפה ונכון ללא ספק, אלא שבכל חוברת ההוראות הזו אין זכר לכפיפות לעקרון נוסף, או עקרון בסיס והוא: הציונות כחוק עליון לכל החוקים האחרים.

עוד שלושה זעזועים מהפכניים (עיין בפואימה של ביאליק "מתי מדבר" על ההתקוממויות והרגיעה המאכזבת, המקפאה, שלאחר מכן) עוברים עלינו בארבעים שנות המדינה: אלי"ף: מלחמת ששת הימים. בי"ת: העליה המפתיעה מבריה"מ ועצם התחיה הציונית המתקדמת שם. גימ"ל: פריצת "גוש אמונים", אידיאית, פוליטית, מעשית. ובשלושתם חלה נסיגה: נסיגה מסיני עד ל"גבול הבינלאומי" של המנדט הבריטי, נשירה של יוצאי בריה"מ והקפאת ההתנחלות ביו"ש.

שלוש מחתרות

הערות אגב קצרות על מחתרות או מחתרות-שלאכאורה שהפרו חוק ישראל, על כל פנים פעלו בניגוד לדמוקרטיה הצעירה לאחר שעלתה מימי הטרם-ממלכתיות: פרשת ברנדוט – רבע שנה בלבד לאחר כינון המדינה, התנקשו "חיילים" אלמונים ברוזן שבא לכאורה

זאת: הנה תובעים לעצמם ה"פורשים" – אצ"ל ולח"י, זכות גירושם של הבריטים, ודווקא על ידי הפעולות שבוצעו לאחר ש"ההגנה" פרשה מ"המרי". אילו קיבלו הפורשים את המרות וקיבלו דעת הרוב במוסדות הציוניים הדמוקרטיים, לא היה מתרחש הגירוש או הפינוי הבריטי כפי שהתרחש. יתכן שהבריטים היו יוצאים על דרך אחרת, לא לפני הקמת מדינה פלשתינית ברובה של הארץ עפ"י תוכנית מוריסון-גריידי, למשל. אך "פורשים" אלה עצמם, פורקי עול דמוקרטיה, הודיעו שוב ושוב באותה שנת מעבר גורלית תש"ז-תש"ח: אע"פ שהם מתנגדים לחלוקת הארץ, בו ברגע שתקום מדינה יהודית, הם מקבלים עליהם מיידית את עולה ואת חוקי הרוב – היו שהדגישו: כמובן שבתחומי המדינה בלבד.

מצוקת הזמן הבלתי דמוקרטי

ההישג שבמעבר מחברה וולונטרית, הסתדרות ציונית, ועד לאומי, הגנה, אצ"ל, לח"י, למדינה וממשלה ובית מחוקקים ואזרחות מסודרת וצבא, היה הישג מפואר כמובן. אף-על-פי-כן מן הראוי לשים לב לאותה איגרת חשאית של חיים ארלוזורוב לחיים ויצמן ביוני 1932, בה הוא מציע לתפוש בכוח את השלטון בארץ אף-על-פי שזה נוגד את עקרונות השקפתו הדמוקרטית. והוא מצדיק את נכונותו לדרך מהפכנית במצוקת זמן. לציונות לא נותר הרבה זמן לאור מצבם של יהודי אירופה, לאור מלחמת עולם צפויה, גם לאור ההתפתחויות במזרח-המזרח. אבלוציה ודמוקרטיה הן אידיאות נעלות, אלא שהן מצריכות זמן. השואה הוכיחה שלא היה זמן לציונות. לא בגולה ולא בארץ. אלמלא פעולות הזירוז הלוחמות שדחפו את הבריטים החוצה, ואלמלא העזתו ותקיפותו של דוד בן-גוריון (נגד לחצי ארה"ב, אך גם נגד הנכונות לכניעה של חבריו למפלגה ובהנהלה ציונית), היינו מאחרים גם את עצם המדינה, ולא רק שליש עם ושני שלישי ארץ. משמע: השיקול לקביעת משטר שישירת את העם ואת המדינה ועל הכל – את האידיאה, וכאן מדובר בציונות, השיקול איננו ערכי מוחלט, כי אם שיקול הזמן העומד לרשות העם, המדינה והאידיאה להגשמתה.

ציונות נוסח אחד העם האמינה שתחילה יש להכשיר לבבות, לחזק את העם לציונות, שלעת עתה ומטעמים שונים אין רוב העם רוצה בה. חיים ויצמן האמין שעל דרך ציונות מעשית של מפעל ובניין נתגבר לאט לאט גם על התנגדות הרוב הערבי בארץ. לא בכוח יגאל עם, לא בכוח תשחרר הארץ. הדמוקרטיה לא אידיאה נעלה, היא גם אמצעי יעיל. וכשם שהציונות הסוציאליסטית נאלצה למען הציונות להתנכר לסולידריות המעמדית ולגרש פועלים ערבים בשביל העבודה העברית, וכשם שמעמד יהודי בינוני שהיה חלוץ הליברליזם והמלחמה לשוויון זכויות בגלויות, נאלץ להגביל שנים רבות את המיעוט הערבי וקבע בראש כל החוקים את חוק השבות שהוא חוק אפליה ברור, כמעט גזעני (אם נשחרר את הגזענות מהסימן הביולוגי), כן נאלץ דוד בן גוריון להביא, לא על דרך דמוקרטיה ביותר, מאות אלפי יהודים, גם מכוח האוירה המשיחית שהיא לא רציונלית ולא כל כך וולטריאנית, וגם מכוח הצרכים הדחופים של הארץ, ולא נרתע

היפוכה של התביעה הציונית, הצורך הציוני. אלא אם כן היו מציעים חוקה ציונית, חוקה שתוכנית בזל מורחבת ומועמקת ביסודה, ואשר חוק השבות הוא רק דגל יחיד שנוותר ממנה, רק חוקה שהקדמתה היתה בניסוח אידיאולוגי מסוג "עיקרי התחיה" של יאיר כולל פתיחות לגבולות, אך איש לא העז להציע חוקה מהפכנית מעין זו הקומוניסטית לארצות הקומוניזם, כי עד מהרה קיבלה המדינה אופי חברתי-ממלכתי מעין המדינות המערביות הגמורות. ודאי תוך עמידה על חוק השבות, אך שוב לא כ"ציפור הנפש". צריך לחנך לאזרחות טובה, ולדאוג – וזה בולט בכל הבחירות – לרווחת התושבים, לעלית רמת החיים, ללא זכר לחלוציות. על כל הכאב המתמיד על מלחמות וקורבנות, מן הדין והאמת להודות **שמלחמות אלו הצילו את שארית הציונות** **זההנונות מהירה**. צה"ל ומלחמותיו עשו למען התופעה הלאומית לחברה מורכבת משבעים גליות וחברות המתפרקות מהמורשת הדתית, יותר מאשר עשו בית-הספר והספרות.

ודאי שראשית חטאת – אולי אף שלא מדעת, אולי מרוב שמחה על ההישג – היתה ראיית המדינה **כמטרה** של הציונות. ודאי שדרושה מדינה לעם. ודאי שזו נורמליזציה. ודאי שעם חייב להיות שורר בארצו על דגלו וחוקתו, אלא שהמציאות ההיסטורית שלנו לא התמצתה במתן עצמאות מדינית לשוב יהודי, כי אם ליצירת **כלי** ממלכתי. אפילו ז'בוטינסקי שחידש ציונות הרצליאנית וקבע הגדרות **המטרה הסופית**, דיבר על המדינה כמכשיר הגשמת "הציונות הרוממה", המסוגלת לבצע את המשימה העיקרית באמת והיא **גאולת העם היהודי מהגלויות**. שלא לדבר כאן על יעדים מרחיקי לכת החבויים במעמקי הנפש שלנו מחזיונות נביאים לאחרית הימים. אבל גם עכשיו, גם במימדי הווה אקטואלי ובעור: עדיין, גם בהיותנו כבר 3.5 מליון יהודים פה, **הציונות לא הוגשמה עדיין**, גם אם למראית עין העם היהודי בעולם. וגרוע מזה, רובם של היושבים פה, אזרחי ישראל, אינם רואים בחיסול הגלויות על ידי עליה המונית מטרה של המדינה. זוהי דה-ציוניזציה.

דמוקרטיה ציונית

א למלא האימה של המונח דיקטטורה – ולא כמונח בלבד, גם כמציאות, כמונח – ניתן היה לדבר במקביל ובמנוגד ל"דיקטטורה של הפרולטריון", על "דיקטטורה של הציונות". אלא שזה מונח מבהיל ולאור הנסיונות ההיסטוריים גם מסווג כזוה אפילו בארצות שבהן היא הצליחה לא מעט, כגון בדיקטטורות הקומוניסטיות בשלביהן הראשונים. וגם עצם הצורך בהעברת העם היהודי מהגלויות לארץ ישראל, איננו מאפשר במציאות הקיימת – העברה בכוח, משמע באמצעים דיקטטוריים. ועדיין יתקשה איש היום להתנגד לפניו כפוי של מיליונים יהודי מזרח אירופה לארץ ישראל לו ניתן היה! הציונות היא אמנם טרנספר, והרי זו רק מלה אחרת למונח הז'בוטינסקאי **איבקואציה**, על כך כה תמוחה ההסתגלות הצבועה של תנועת "חרות" (ז"ל) מהמונח. אך רק בשעות מיוחדות ומאוצרות מיוחדות ניתן לחשוב על דרך ההעברה ההמונית (אם כי תמיד רצוי שתהייה "תוכנית מגירה" כמו למטכ"ל ציוני). אך

בשליחות האו"ם, למעשה כשליח האינטליגנסי הבריטי, "לתקן" את תוכנית החלוקה ולמסור את הנגב ואת כל ירושלים לסבא של חוסיין. מרכז לח"י החליט לחסלו, אך מכיוון שבשפלה לח"י עובר להיות מפלגה ליגאלית – מופיעה הודעה על המעשה בשם "חזית המולדת". בן-גוריון, כדרכו הזריזה, קופץ על המציאה ומחסל סופית את לח"י ואת אצ"ל הקיימים עוד בירושלים, באשר ממשלת ישראל פורמלית אין שליטתה על העיר שנועדה על פי החוק הבינלאומי להיות איזור בינלאומי. "מחתרת" זו הוצאה מחוץ לחוק. מי שנאסר הועמד למשפט, נידון ושוחרר באקט חנינה ראשון ולקראת כינונה של הכנסת, כשהנבחר – נתן ילין מור – משמש בה ח"כ, כמעט מטעם... מחתרת. ירושלים – תחילה מערבית – סופחה ע"י בן גוריון למדינה.

מחתרת שניה היא זו המכונה "מחתרת צריפין", או כפי שכינו עצמם: מחתרת מלכות ישראל, כמעט כולם יוצאי לח"י, חברי חוג "סולם" שבעריכתו. ללא הוכחות יוחס להם פיצוץ השגרירות הסובייטית ואי-אלה פעולות נגד ערבים – נידונו וכעבור שנתיים שוחררו.

ומחתרת שלישית – "המחתרת היהודית" מיוצאי "גוש אמונים". מה הצד השווה המשייך שלוש התפרצויות בלתי חוקיות אלו לנושא שלנו? אף אחת מהן לא היתה בגדר מחתרת הפועלת – תמיד! – נגד השלטון הקיים. משמע: הפרת החוק היתה כאן, מרד נגד שלטון ישראל והמשטר. לא ולא. למען דעת והבנה. למען האמת והצדק.

המדינה ככלי או כמטרה?

כ ל אידיאה תובעת לעצמה זכות בכורה אם לא בלעדיות, בחינת "לא תהיה לך אידיאה אחרת" או "שעטנז" בלשון ז'בוטינסקי, אך מעולם לא הבנתי למה ליברליזם כתוספת או אף תנאי לציונות הוא פחות שעטנז מאשר סוציאליזם. ההישג הציוני בא מכוח בכורת האידיאה הציונית על פני צרכים ואידאות זולתה. וזו גם היתה התודעה בראשיתה של המדינה. התנופה ההיסטורית חסרת התקדים המשיכה לפעול והמדינה היתה מעין חלוץ קולקטיבי, ממלכתי, המדינה – הסתדרות ציונית בכלים ממלכתיים. ודאי שמדינה מחייבת. וודאי שלא ניתן היה – אם בגלל הדאגה לתדמית, אם בהמשך לפאתוס האמנסיפציה, לשלול למשל ייצוג פרלמנטרי וחוקתי **ללא ציונים**. לכאורה, או על פי הרצוי כתנועה מהפכנית, צריך היה כך לכוון את הכנסת, **כנסת ציונית בלבד**. הרי לא מדובר פה בסתם מדינה שקיימת בשביל אזרחיה ורווחתם, כי אם במדינה שעיקר תפקידה **ליצור** את אזרחיה על ידי עליה המונית, גם לפתרון בעיות יהודים בעולם, אבל גם – וזה יותר ויותר – להבטחת הדמות הדמוגרפית **היהודית** של הארץ. הרבו ומרבים להתווכח על חוקה למדינה. אם מתוך חוסר להיטות לקבוע גבולות סופיים, אם מתוך חשש הכרעה בין דת ומדינה, בן גוריון היה האיש שהתנגד לחוקה מתוך הבנה חריפה, שמדינה כזאת הנמצאת עדיין בתנופה אידיאית והיסטורית אינה מוכנה עדיין להתכנס במסגרת חוקה, שעיקר דאגתה – וזה בולט אצל תובעיה היום ברעש גדול – זכויות הפרט. לפעמים עד כדי

הרבה אלמנטים שנמנו לעיל, הם ממש לא-נורמליים, והכל בה – ולא רק עצמאות פוליטית – בגדר מהפכה.

ודאי שמי שרואה את הציונות המוגשמת ללא שיר עוד, רשאי לראות בדמוקרטיה והגנה עליה, משימה עליונה. במציאות שלנו של איבה מבחוץ ומבית ואף רפיפות אידיאית (מימין דת ושמאל מכל הרוחות) אין זה רק דה-אידיאליזציה ("נורמליזציה", שהרי מדינה "נורמלית" איננה "אידיאית") – כי אם גם מסוכן לקיומה של המדינה "הנורמלית", כי היא אולי היחידה בעולם ששוללים את עצם קיומה מצד הצידוק, מצד היכולת.

מבחינות אלה יש לדון על יחסי ציונות – ובראש ובראשונה פרייה ובניינה מדינת ישראל – ודמוקרטיה. יש לשמור עליה, על הדמוקרטיה, עד קצה גבול המותר מבחינה **ציונית**. יש לראות את המדינה ככלי לציונות, משמע לא כגמורה. היסטורית – משמע מטווח גבוה ורחוק – המהפכה היהודית (ויהי "העברית", אם מישוהו מעדיף מונח זה) טרם נסתיימה לא מבחינת גאולת העם מגלויות, לא מבחינת הארץ ובניינה, ולא מבחינת התמזגות האלמנטים היסודיים – תרבות קדומה ועמוקה ועשירה, כולל אמונה והלכה – שחייבת לשוב **להליכה** – עם היסוד המודרני, אירופי בעיקרו, למניעת קרע שכמוהו לא היה מאז נקרע ישראל מיהודה, הפעם עדי קטסטרופה לשני הצדדים, ניוון והתאבנות של יהדות ההלכה, חזרה לגטו, והתרוקנות וטמיעה של "ישראל חילונית" שמאז 1948 היא מחפשת זהות לעצמה, חסרת טעם ומשמעות.

במסגרת הדמוקרטיה הציונית הזאת, מירב הזכויות האזרחיות. כל מה שנוגד לה – לא יכירו מקומו ודאי לא בכלי השלטון והכנסת בראש. ובחוקה ציונית אידיאית שכזאת לכנסת, כל גוני יהדות וציונות חופשים, כמוכן. הוא הדין לגבי המיעוט הערבי. בתחומי מדינה ציונית זאת מלוא החופש – כולל החופש הרצוי להגר ממנה, אם במדינה ערבית יחשקו – לאחת מעשרות מדינות ערב. וגם זה על טהרת הדמוקרטיה. ציונות שדרשה פינוי גלויות למולדת מלפני 2000 שנה, רשאית לבצע פינוי ערבים למולדות מלפני 300 או מכסימום 1300 שנה.

אם לא נשקוד על כך שהדור הבא כאן, וגם דעת הקהל בעולם – כמוכן זו שאיננה אחוזת שנהא אלינו מלכתחילה (עולם שמאלי קיצוני, הנצרות בחלקיה) או אינטרסנטים קוניונקטורליים, נפט, שוקים וכי' – יתפשו את היותנו מדינה אידיאית, על כן – בצוק העיתים, באין זמן – מהפכנית, מה שאיננו מאפשר לנו להיות דמוקרטים בכל, משמע מוסרים את כל ענייני המדינה להכרעת רוב תושביה העכשוויים, אם לא נחדיר בחינוך המוקדם בשנים האחרונות לדמוקרטיה לא מפחד דיקטטורות ערביות, כי אם מפחד סרק של נהנתנות או מתסכולי עוול שנעשה לאויב הערבי, אם לא נחדש ונחדיר את המודעות לעשייתנו, לקיומנו הציוני כאן, משמע היותנו **חלוצים** לגאולת העם שיגיע הנה, שיעלה אם מרצון אם מאונס, נשמיט מתחת לרגליו לא רק את אדמת ארץ ישראל שבשומרון ויהודה, כי אם גם זו שבירושלים ובתל אביב. בשם דמוקרטיה אופקית, רדודה, בת השעה, בת העכשיו חסרת עבר, נטולת עתיד, חסרת זכות לאפשרות קיום. הציונות היא אך כורח למדינה האופקית. מלוא הדמוקרטיה לשירות הציונות. ■

אין פירושו של דבר שכבר הגענו למצב נורמלי של מדינה ככל הגויים, ככל המדינות הדואגות בעיקר לרווחת אזרחיהן. וכל מי שרואה גם שוויון זכויות מלא לערבים במצב הקיים כחובת המדינה, ואף מגן על זכותם לשלול את אופייה הציוני של המדינה, מעיד שאיננו ציוני כלל ואיננו מבין את הסיטואציה ההיסטורית בה אנו נתונים, **עדיין** נתונים, אם בגלויות אם בארץ. לכל היותר ניתן לכנותם "חובבי ישראל" על משקל "חובבי ציון". באמת נחמדים מאוד, אך לא אלה דרכי ההגשמה המדינית שהמציאות והחזון חייבו.

ישנם טעמים רבים וטובים לרצות במשטר דמוקרטי בישראל. גם טעמים ערכיים, גם טעמים טקטיים, אלא שמציאותנו בעולם וכאן, השלב ההיסטורי של הציונות הבלתי-גמורה, (והיא באמת סימפוניה מופלאה) מחייבים הגבלתה, סיווגה של דמוקרטיה זו, ודווקא בגלוי, לא על דרך התחממות, מכיוון שהציונות וגאולת עם ישראל הן ערכים שחייבים להיות גאים בהם ולשאת את דגליהם ברמה. **דמוקרטיה ציונית** – זה גדר הדמוקרטיה המחויבת. כל שיקול משפטי, חינוכי, כלכלי, בטחוני, פוליטי בכל מעשה המדינה חייב להיעשות SUB SPECIAE ZIONITATIS ובנוסח הרצליאני: בגלוי, בפומבי, בריש גלי: כן! מדינה ציונית בשלב זה מעל לכל זכויות אחרות.

ודאי שגם ציונות זו פלורליסטית למדי, ואחרת לא יתכן. אלמלא ההסתאבות הארגונית של התנועה הציונית, יכולה היתה הנהלה ציונית איכותית לשמש למדינה ולעם מה שמועצת גדולי התורה משמשת למפלגות הדתיות, או מעין בית עליון בר סמכויות, סינאט, לקביעת קווי יסוד **וקונטרולה ציונית** עליונה למעשי המדינה: כל מעשה מדינה – כמו כל מעשה התנועה הציונית הקדם-ממלכתית – חייב להיות צעד נוסף להגשמת הציונות: כמה ארץ ישראל נוספה לעם? כמה יהודים נוספו למדינה? כמה גלויות מתחסלות ע"י עליה? מה עמקו – בכלים החינוכיים, הספרותיים – התחושות הלאומיות (כן, ללא בושה ותסכול!) להזהות עם עבר, עם הווה, עם עתיד של העם כמשימות התקופה. ויהי במלוא הגיוונים הציוניים בין השוה"צ מזה ובית"ר מזה (לא זו המלמיליאנית, כמוכן). **רנסנס ציוני דרוש**.

אולי תהיה זאת מהפכה חדשה, מעין חזרה אלא בשלב גבוה יותר. המדינה שקמה על ברכי הציונות עולה לדרגה ציונית גבוהה יותר, כי בכלים ממלכתיים: הדמוקרטיה לשירות **הציונות**, ללא סייג ולעיני ולאזני העולם כולו, כמו בעבר (ואז, גם אז פחדו ל"מה יאמרו" זה יזיק וכי' וכי') ואין צריך לאמר למוחות וליבות העם היהודי שבגולה שאיננו רוצה כלל בציונות שלמה שכזאת. ועל כן הדמוקרטיה הציונית היא דינאמית ושמה העברי המקורי: תנועת גאולה.

המונח גאולה ביחס לציונות נעלם ואף הפך להיות לכינוי גנאי, אע"פ ששימוש רווח מאוד אף בקרב הציונים הלא דתיים והמעשיים ("גאולה תתנו לארץ" אף לאוסף כספים). היה גלום במונח זה כוח, אם כחוליה לשונית המעניקה לתנועה חיבור לעבר, שבלעדי הציונות ללא ציון סופו אוגנדה, בירוביגיאן, אם כהדגשת הייחוד האידיאלי של התנועה. גם תנועות שחרור לאומיות "נורמליות" שהוגשמו ויצרו חברות דמוקרטיות, לא **בדרך** דמוקרטיה הגיעו למטרה. לא כל שכן תנועה כציונות שכל כך